

ПРОБЛЕМА ДИСЦИПЛІНОВАНOSTІ ШКОЛЯРІВ У ПОГЛЯЛЯДАХ

М. О. КОРФА

У статті схарактеризовано погляди М. О. Корфа щодо суті та способів формування дисциплінованості учнів народних шкіл; визначено роль учителя у реалізації завдань морального виховання.

Ключові слова: формування, способи, дисциплінованість, суть.

В статтє охарактеризовані взгляди М. А. Корфа на суцність и способи формування дисциплінованості учащихя народных школ; определена роль учителя в реализации задач нравственного воспитания.

Ключевые слова: формирование, способы, дисциплинированность, суцність.

The article describes the views of M. Korff of the nature and methods of forming self-discipline among students of public school, identified the role of teachers in implementing the tasks of moral education.

Keywords: formation, techniques, discipline, the essence.

Постановка проблеми. Демократизація шкільного середовища в умовах розбудови української державності істотно вплинула на поведінку учнів. Школярі стали більш активні, самостійні та ініціативні, вільні у вираженні своїх думок, у вчинках і аж ніяк не схильні до беззастережного дотримання дисциплінарних правил. У зв'язку з цим, перед педагогами сучасності постала проблема пошуку шляхів формування дисциплінованості школярів, вирішення якої можливе за умови неупередженого вивчення спадщини прогресивних діячів педагогічної думки минулого.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз історико-педагогічних джерел з проблеми дослідження засвідчив, що питання дисциплінованості школярів в історичній ретроспективі знайшли часткове відображення в працях О. Гончарової, О. Довженко, Т. Долгової, С. Коротаєвої, І. Котляр, І. Ненько, В. Смирнова, О. Федоровича, Р. Черновол, Ткаченко, С. Шмуклер та інших. Однак, ідеї М. О. Корфа щодо формування дисциплінованості школярів не стали предметом спеціального дослідження.

Мета статті – схарактеризувати погляди М. О. Корфа на суть, способи формування дисциплінованості учнів народних шкіл.

Виклад основного матеріалу. Застосування в практиці народних шкіл непедагогічних прийомів для зміцнення дисципліни, змусили передових діячів у галузі народної освіти та органи педагогічної преси кінця 60-70-х років XIX століття виступити з протестом проти того «відсталого», що продовжувало жити в школі, і з захистом того цінного, що було запропоновано і частково здійснено реформою 1864 року [3]. Серед таких представників прогресивної педагогіки XIX століття слід виділити постать М. О. Корфа. Спираючись на передові вчення своєї епохи, він створив педагогічну систему, яка була наповнена гуманним ставленням до дітей та демократичним характером організації навчання й виховання учнів народних шкіл визначеного історичного періоду.

Зауважимо, що педагог був ініціатором багатьох змін в організації навчально-виховного процесу в народній школі. Зокрема, йому належить розробка дидактичних правил, яких має дотримуватися вчитель, визначення методів, які збуджують активність і пізнавальний інтерес. М. О. Корф виходив з положення про те, що навчальний процес не тільки слугує розвитку розумових сил учнів, але й забезпечує міцний вплив на формування умінь і навичок моральної поведінки. Тому освітньою метою школи уважав підготовку людини розвиненої як фізично, так і морально. Школа має забезпечити засвоєння учнями як різнобічних гуманітарних і реальних знань, так і сприяти розвитку здатності до самоосвіти, виховувати в них такі моральні риси, як патріотизм, працьовитість, чесність, порядність, витримку, сприяти зміцненню фізичних сил і здоров'я, розвивати естетичні почуття. З огляду на це, на переконання педагога, слід відмовитися від застарілих прийомів виховання і підтримки дисципліни та не допускати їх як в шкільному законодавстві, так і в діях керівництва.

У процесі науково пошуку встановлено, що М. О. Корф розглядав дисциплінованість як невід'ємну моральну рису, притаманну кожній особистості, яка здатна до самостійності у своїх поглядах і діях, наділена

такими рисами, як чесність, справедливість, працьовитість та відповідальність за свої вчинки.

На переконання педагога, формування дисциплінованості дитини - це досить складний і довготривалий процес. У свідомості кожної дитини є нахили до моральності та позивної поведінки й за умови правильного, вираженого підходу педагог зможе навчити останню, як правильно розвивати свої здібності у подальшому житті. Тому для вироблення дисциплінованості необхідно «вправно працювати» і мати «сильну підтримку з боку вчителя».

Результати наукового пошуку засвідчили, що питання дисциплінованості учнів та підтримки шкільного порядку М. О. Корф торкався у низці праць («Из пережитого» 1884 г., «Наши педагогические вопросы» 1882 г. та ін.). У роботі «Російська початкова школа» [1] цій проблемі присвячено цілий розділ. Педагог був рішучим противником «паличної» дисципліни і порядку, які підтримуються заходами поліцейського характеру. Він наводив факти, які вказували на те, що діти неохоче йдуть до школи, де панує «військова дисципліна», і радіють з того, коли закінчуються заняття і вони мають змогу покинути її, позбувшись, притаманної їй, задушливої атмосфери. На його думку, формування дисциплінованості має досягатися завдяки твердо встановленому, педагогічно доцільному навчальному розпорядку та усталеним правилам поведінки учнів [1, с. 18].

Допускаючи застосування деяких покарань у шкільній практиці, він уважав, що вчитель правильно вчинить, якщо не буде вдаватися до їх застосування у формуванні дисциплінованості школярів, а дбатиме про те, щоб попередити вчинки, які зумовлюють такі покарання.

Разом з цим, М. О. Корф розглядав дисциплінованість учнів як найважливішу умову успішного навчання, оскільки ця якість сприяє вихованню у дітей не тільки поваги до порядку, але й виробленню навичок культури розумової праці. «Час вчителю перестати дивитися на дітей як на залякане стадо, котре кидається з боку в бік. Учителю слід перейнятися повагою до особистості дитини, перестати мучити учнів і замість цього оточити їх турботою й увагою, і діяти не палицею, а своїм прикладом, моральними

достоїнствами та педагогічною майстерністю» - наголошував педагог [3, с.293]

У поглядах на способи формування дисциплінованості М. О. Корф дотримувався гуманістичних позицій. Серед найбільш дієвих з-поміж них він виділяв такі :

- дотримання розпорядку навчального дня;
- ознайомлення школярів з чітко прописаними учнівськими обов'язками (мати охайний вигляд, порядок на своєму робочому місці, дотримуватися своїх обов'язків при виконанні санітарно-гігієнічних вимог);
- застосування заохочень в поодиноких випадках, без будь-яких обіцянок заздалегідь;
- виклад навчального матеріалу у доступній для дитини формі (підтримка бадьорого духу, настрою та постійного інтересу до навчання);
- використання змісту навчальних предметів (моральне виховання повинно здійснюватися на всіх уроках; учитель має будувати їх таким чином, щоб зі змісту кожного витікали певні моральні висновки, чітко усвідомлені школярами);
- активне та добровільне залучення учнів до виконання доручень та настанов учителя;
- відмова від тілесних покарань дитини;
- приклад учителя. «Слова та настанови вчителя, - наголошував педагог, - гублять свою силу, якщо не мають підкріплення його власним прикладом, його поведінкою [1, с.263]. У зв'язку з цим, на думку просвітителя, вчитель має бути наділений такими якостями, як відповідальність, чесність, працьовитість, дисциплінованість, та вміти за допомогою власного гідного прикладу привчати до всіх вищезазначених моральних якостей своїх учнів [2].

Показово, що М. О. Корф виявляв постійну турботу про забезпечення народних шкіл добре підготовленими вчителями, оскільки вважав, що по - перше, саме в початковій школі закладається основний фундамент моральності людини, від якої в значній мірі залежить майбутнє особистості; по - друге, тому що виконання цих завдань покладається на одну особу, котра поєднує в собі функції як учителя, так і вихователя.

Висновки. Відповідно до проведеного дослідження можемо дійти висновку, що в умовах урядових реформ початкової та середньої школи другої половини XIX століття, М. О. Корф, чітко сформувавши основні напрями й шляхи удосконалення навчально-виховного процесу, висловив низку ідей щодо формування дисциплінованості учнів народних шкіл, яка є фундаментом моральності особистості. Серед дієвих способів формування цієї морально-вольової якості він називав чітке дотримання установлених правил поведінки; недопустимість застосування фізичних покарань; дотримання режиму дня; особистий приклад учителя; використання доручень; звернення до виховного аспекту змісту навчальних предметів тощо.

Література

1. Корф Н.А. Русская народная школа / Н.А. Корф. - Спб.,1870 - 403 с.
2. Смирнов В.З. Очерки по истории прогрессивной русской педагогики XIX века. / В.З. Смирнов. - М. : Учпедгиз, 1963 - 312 с.
3. Смирнов В.З. Реформа начальной и средней школы в 60-х годах XIX в. / В.З. Смирнов. - М. : Изд - во Акад. пед. наук РСФСР, 1954 – 312.